

ΕΚΘΕΣΗ

130 χρόνια

από την απελευθέρωση Θεσσαλίας - Άρτας (1881-2011)

Σάτιρα και Πολιτική

Πρόκειται για τη μοναδική συλλογή του γνωστού Βολιώτη συλλέκτη και καθηγητή κ. Δημήτρη Τσούμα, η οποία περιλαμβάνει: πολιτικές γελοιογραφίες των περιοδικών «*Il Papagallo-Le Perroquet*», «*La Grenouille*», «*Il Fischietto*», «*Le Charivari*», «*Punch*», «*Les Cosaques pour rire*» (περίοδοι 1877-1881)· χάρτες των H. Kiepert, Stannard, Ιφ. Κοκίδη, Μ. Χρυσόχου, Ardagh, Otto Neussel, της Γεωδαιτικής Αποστολής, επίσης οθωμανικούς χάρτες στο πλαίσιο της αποτύπωσης και χαρτογραφικής απεικόνισης των ελληνικών περιοχών στο 6^ο μισό του 19^{ου} αι· ξυλογραφίες, βιβλία-τεκμήρια και αναμνηστικά πιάτα για την ένωση.

Κυρίαρχο θέμα αποτελεί η πολιτική σάτιρα, στην οποία έγκειται η πρωτοτυπία της Έκθεσης, επιχειρώντας μια «ανάγνωση» της ιστορίας μέσα από τις πολιτικές γελοιογραφίες της εποχής. Μέσω της πολιτικής γελοιογραφίας παρουσιάζεται το πολιτικό σκηνικό της εποχής, όπου με ανατρεπτικό τρόπο σατιρίζονται πρόσωπα και γεγονότα της ευρωπαϊκής διπλωματίας και ασκείται έντονη κριτική στους πρωταγωνιστές της πολιτικής ζωής του τόπου σχετικά με την εθνική ολοκλήρωση του ελληνικού βασιλείου. Με δηκτικό τρόπο, με πικρή συχνά ειρωνεία, με αφοπλιστική ειλικρίνεια, χωρίς φιλτράρισμα και εξωραϊσμούς και με άμεσο τρόπο ενημερωνόταν η κοινή γνώμη για τα πολιτικά, πολεμικά και κοινωνικά γεγονότα της επικαιρότητας και στηλιτεύονταν οι πολιτικές συμπεριφορές. Ο σατιρικός Τύπος αποτέλεσε σημαντικό μέσο πολιτικής παρέμβασης και επιρροής στην κοινή γνώμη και εξελίχθηκε σε σημαντικό φορέα της πολιτικής κουλτούρας. Ο Γερμανός καγκελάριος Όττο φον Βίσμαρκ, ο Γάλλος πολιτικός Λεόν Γαμβέτα, ο φιλελεύθερος Βρετανός πρωθυπουργός Γλάδστων, οι Έλληνες πολιτικοί Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, Χαρίλαος Τρικούπης και πολλά άλλα πρόσωπα απεικονίζονται στις λαϊκές αυτές εικόνες συνοδευόμενες με καυστικές λεζάντες.

Το σατιρικό έντυπο «*Il Papagallo-Le Perroquet*» (1873-1915), που αποτελεί και το κύριο μέρος της συλλογής, εκδιδόταν δίγλωσσο στην Μπολόνια της Ιταλίας από τον διάσημο Ιταλό λιθογράφο Augusto Grossi, ήταν πολύ γνωστό στην εποχή του και τα φύλλα της περιόδου της Ανατολικής Κρίσης (1875-1881) που ανήκουν στη συλλογή του κ. Δημήτρη Τσούμα και συμπεριλαμβάνονται στην Έκθεση, είναι εξαιρετικά σπάνια και -απ' όσο είμαι σε θέση να γνωρίζω- δεν υπάρχουν

στα Μουσεία και στις Βιβλιοθήκες της χώρας μας. Το περιοδικό είχε μεγάλη απήχηση και συνέβαλε στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Ας σημειωθεί επίσης, ότι το περιοδικό αυτό αποτέλεσε αργότερα πρότυπο για την έκδοση του ελληνικού αντίστοιχου σατιρικού περιοδικού «*Νέος Αριστοφάνης*» (1885-1899) του Παναγιώτη Πηγαδιώτη.

Η δεύτερη μεγάλη ενότητα της Έκθεσης περιλαμβάνει χάρτες σε μία περίοδο με έντονα φορτισμένο το ιδεολογικό της περιεχόμενο στο πλαίσιο της διεύρυνσης του γεωγραφικού χώρου του ελληνικού κράτους καθώς και της οριοθέτησης της Θεσσαλίας και Άρτας το 1881. Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει ο «εθνοκρατικός» χάρτης με τίτλο: «*Πίναξ των Ελληνικών Χωρών μετά των παρακειμένων*» του φημισμένου Γερμανού χαρτογράφου Heinrich Kiepert, ο οποίος προέκυψε χάρη στην ιδιαίτερη σχέση του με τον εθνικό μας ιστοριογράφο Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο. Ο χάρτης εκδόθηκε στο Βερολίνο το 1878 με σκοπό την υπεράσπιση των ελληνικών συμφερόντων κατά την περίοδο της συζήτησης του Ανατολικού Ζητήματος.

Οι γελοιογραφίες των σατιρικών περιοδικών, οι χάρτες και τα υπόλοιπα αντικείμενα της πρωτότυπης αυτής συλλογής που συμπεριλαμβάνονται στην Έκθεση, αφορούν την εποχή της Ανατολικής Κρίσης (1875-1881) και δείχνουν ακριβώς τη σημασία που είχε η ελληνική περίπτωση για την ευρωπαϊκή διπλωματία. Η περίοδος αυτή είναι από τις κρίσιμότερες όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για την ευρύτερη βαλκανική περιοχή όπου σημειώθηκε έντονος επαναστατικός αναθρασμός, και η Ανατολική Κρίση ήταν στην επικαιρότητα ελκύοντας ζωνρό το ενδιαφέρον των μεγάλων Δυνάμεων. Το νεοσύστατο μικρό ελληνικό βασίλειο έχοντας διανύσει σχεδόν μισό αιώνα ελεύθερου βίου, εναγωνίως προσπαδούσε, ανάμεσα στις αντιθέσεις και στα συγκρουόμενα συμφέροντα των ευρωπαϊκών χωρών, να υπερασπισθεί και να προβάλει τα δίκαια αιτήματα και δικαιώματά του στη σκακιέρα της διεθνούς διπλωματίας. Το περιεχόμενο συνεπώς της Έκθεσης αναδεικνύει την ευρωπαϊκή διάσταση της μακράς πορείας που ακολούθησε η απελευθέρωση και ενσωμάτωση της Θεσσαλίας και Άρτας στο ελεύθερο ελληνικό κράτος.

Η απελευθέρωση των νέων αυτών περιοχών το 1881 υπήρξε σημαντικός σταθμός στη μακρά πορεία της εθνικής ενοποίησης και ολοκλήρωσης, που πραγματοποιήθηκε με το σταγονόμετρο. Το ελληνικό κράτος αυξήθηκε με την ενσωμάτωση πλούσιων περιοχών, ενώ νέες προοπτικές ανάπτυξης δημιουργήθηκαν για τη Θεσσαλία και την Άρτα.

Αννίτα Πρασσά

Δρ Ιστορικός, Προϊσταμένη Γ.Α.Κ. – Αρχείων Ν. Μαγνησίας

